

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an — — — — — 40 Lei.
Pe jumătate de an — — — — — 20 Lei.

Împare odată în săptămână:
DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
Arad, Strada EMINESCU Nr. 35.
Telefon pentru oraș și județ Nr. 266.

Sectarii.

Liniștea lugubră a satelor noastre românești, dela o vreme, este tulburată de o primejdie, care dacă nu va fi sufocată la timp, va avea consecințe funeste, atât pentru biserica noastră și sufletul nostru național, cât și pentru statul român ca organizație socială și politică. Dușmanii cari împresoară frumoasa noastră țară, au schimbat arma de luptă, și în complicitate cu alți inamici din interiorul patriei, pătrund la noi în sate ca „misionari religioși“. O mulțime de sectari colindă prin satele noastre și speculând naivitatea populației, cu ideile și doctrinele lor sucite, acapareză multe capete de ale creștinilor noștri.

În deosebi în ținuturile unde populația e mai săracă și unde sunt parohii vacante, dolarul și banii noștri, distribuiți cu abundență pătrund și corup sufletul involburat al poporului. Acești negustori și farizeii de vorbe goale, glăsuesc pe coarda senzibilă a sufletului și storc lacrimi din ochii ascultătorilor.

Urmările însă se văd curând; o mulțime de împărăcheri jalnice, cuiburi familiare sparte, pacea și liniștea din multe comune distruse. Vedem soție despărțită de bărbat, mamă de prunci și soră de cătră frate.

Iar dacă ne apropiem de acești „misionari“ observăm că toți până la unul sunt streini de neamul nostru. Și originea lor ne indică scopul real, ce-l urmăresc: distrugerea patriei noastre, făurită cu sacrificii și jertfe enorme.

Ce dragoste subită i-a cuprins deodată pe acești streini, până eri adversari declarați ai statului nostru, astăzi dușmani mascați pentru sufletul și binele poporului nostru?

Streinii aceștia cari nici nu ne cunosc, părăsesc de odată casa lor, familia lor, orașul natal și patria, numai de dragostea de a mântui

sufletul poporului român, pe care nici nu-l știu, de care sunt și rămân streini, atât prin origină, cât și prin idealuri?

Nimeni nu poate fi atât de naiv în cât să cadă victimă unei asemenea iluzii. Oamenii aceștia vin aci cu anumite scopuri, cu anumite sarcini: ei sunt misionari, dar nu ai Biblie pe care o pângăresc, ci misionarii unor interese streine și vrăjmașe cauzei românești.

Scopul lor este în primul rând de a sdruncina credința strămoșească, care a fost în cursul veacurilor și care trebuie să fie și viitor, una din temeliiile cele mai puternice pe care se reazimă existența neamului românesc.

Indepărtând populația din bisericile, unde naționalismul s'a aprins și a luminat alături de candela credinței, scoțând-o de sub călăuza și veghea vrednicilor noștri preoți, pentru a o lua sub direcția lor spirituală, acești misionari, isbutind să facă toate aceste, vor acapara și vor putea conduce sufletul poporului în directivele lor, care sunt contrarii intereselor și destinelor neamului nostru.

În al doilea rând, ținta acestor misionari este că prin interpretări meșteșugite și perfide, să semene în organismul nostru național fermentul dizoluției și anarhiei.

Odată cu loviturile pe care acești misionari caută să le dea religiei strămoșești, luând ca pretext anumite texte biblice, ei încearcă să isbească în cealaltă instituției fundamentale existenței neamului și Statului românesc: armata.

Misionarii aceștia cari au luptat cu fanatism împotriva românismului, îndeamnă populația noastră să refuze satisfacerea serviciului militar.

Iată scopul suprem al acestor misionari ai inamicului: desorganizarea armatei, paralizarea apărării naționale.

Biblia din mâna lor este un paravan: în mâna lor de fapt stă arma vrășmașilor neamului și Statului nostru. Guvernul care veghează la conștiința acestui neam, trebuie să ia toate măsurile împotriva lor, iar preoțimea noastră să fie la înălțimea vremii.

Unirea Basarabiei.

În 9 Aprilie 1924 s'a împlinit șase ani, de când sfatul Țărei din Chișinău, într'un elan de însuflețire nemai pomenit, reprezentând voința unanimă a Basarabiei, au pecetluit unirea ei cu vechiul regat al României. Astfel această provincie scumpă nouă, ruptă din trupul Moldovei de pofta de cuceriri a Țarilor ruși, a revenit în brațele mamei sale prin libera ei voință și pentru totdeauna. S'a împlinit voința puternicului Dumnezeu și dreptatea istoriei ca Basarabiei să se îmbrățișeze pe vecie, cu frații lor de un sânge și de un grai.

Ziua istorică a revenirii Basarabiei la patria mamă a fost prăznuită în orașul Arad, cu o însuflețire delirantă. Pe fețele tuturor Românilor se putea observa voința nestrămutată de a aduce pentru Basarabia ultimul sacrificiu de jertfă.

Orașul a fost frumos pavoazat cu draperii naționale, la 10 oare s'au închis toate prăvăliile, iar la 11 s'a oficiat Te-Deum la catedrală. La serviciul Dumnezeesc a participat atâta lume încât abia jumătate a încăput spațioasa catedrală. Am observat toată inteligența toate oficiile publice, ca o demonstrație contra molohului jidano-moscovit, care contestează drepturile noastre asupra Basarabiei. După serviciul de laudă, oficiat de preoțimea parohială, părintele Crăciun a ținut o înflăcărată cuvântare, care a electrizat întreg auditorul.

În aceasta zi Români din toate unghiurile patriei, au făcut jurământ că vom ști cu orice jertfe și cu cele mai mari sacrificii, să păstrăm fruntariile de azi ale scumpei noastre patrii. Iar bolșovicii hrăpăreți dela Nistru le zicem: Nici odată.

Urgia unionistă din județul Aradului și Reacțiunea ortodoxă (1834—35.)

— Introducere. —

de Dr. GHEORGHE CIUHANDU.

(Urmare.)

Sub auspiciile acestor uneltiri materiale, se fac pregătirile pentru „unirea“ Galșei. Poporul își scrie pe o listă numele; lista este trimisă la Episcopul Vulcan prin cei doi delegați; Episcopul intervine la comitat să facă cele de lipsă, iar comitatul trimite o „deputație“: delegați de-ai săi, înaintea cărora să se facă declarațiile de trecere la unire. În deputație, alătura de organele politice-administrative, trebuiau să fie și reprezentanții confesiunilor interesate, ortodoxă și gr.-catolică.

Episcopul administrator eparhial Maxim dela Arad avizează pe protopopul Galșei, că în 7/19 apr. va fi deputația acolo, și reclamă și dela comitat loc pentru reprezentantul său, dacă vor fi și gr.-catolicii în deputațiune.

Deputația stătea din: Faschó József viceșpan, Markovits József prefect camerul și jude de tablă, Csernovits Péter jude de tablă, Institoris János prim notar comitatens, Kornély Ignác solgăbirău și Kádas Ferencz jurat. Mai erau, din partea gr.-catolicilor, canonicul Alex. Dobra ajuns episcop la Lugoj¹⁾ și Vasile Erdélyi, paroh gr.-cat. din Oradea, ajuns și el episcop la Oradea-mare.²⁾

Protopopul Chirilovici fost admis în deputație, ca a cincea roată la car.

Comisia județeană sau așa numita deputație și-a început lucrările cu aceea, că a făcut cunoscut popoului scopul venirii lor. Adeca: Episcopul Vulcan a înștiințat comitatul, că din mai multe sate i-s-au anunțat pentru trecere și invită comitatul să trimită în acele sate deputație. Astfel, pe temeiul hotărârii județene nr. 547 din 1834, a venit și deputația la Galșa. Afirmativ, deputația a făcut atent poporul că de pe urma unirei nu vor trage nici un folos material. Și

¹⁾ Deviza dânsului, cu care se instalează de episcop, era, de a-slugi „spre mărirea lui Dzeu, spre mântuirea sufletelor și spre binele S. Mamei Biserici și al întregii Monarhii“. (*Sematism iubilar*, Lugoj, pag. 91). Pentru binele neamului românesc n'avea nici un cuvânt, decât numai alipirea și fidelitatea către împăratul.

²⁾ Atitudinea sa politică o caracterizează de minune pastorală sa din 11. mai 1848, din aceeași vreme când se pregătea adunarea de pe Câmpia-Libertății pentru eliberarea noastră politică și desfacerea de unguri. Erdélyi zicea atunci: „In lacrimi de bucurie ni-se scaldă ochii, pentru că milioanele de popor, ai căror păzitori sufletești suntem, se pot bucura de libertate. Și aceste lucruri binecuvântate avem să le mulțumim popoului maghiar, care și-a jertfit interesul său propriu pentru binele obștesc al omenimei. Aceasta ne îndatorează, să apărăm constituțiunea maghiară ca pe a noastră (Márki S.: *Biharvármegei román irók*, pag. 59). — Cu dânsul ne întâlnim, cari cu mare zelator unionist în episcopia Aradului, îndată după suirea sa în scaunul episcopesc, urmând lui S. Vulcan.

totuși, cum-cum nu, din 330 numere de casă s'au declarat de uniți 214 case, rămânând ortodoxe 47 case și absentând 69 capi de familie de a se declara înaintea deputației. Deputația astfel, socotind că are — de-și nu avea în realitate! — două treimi din popor pentru unire, ia cheile bisericii și școlii dela ortodocși, le dă reprezentanților episcopiei gr.-catolice, cari intră în biserică și fac un mic serviciu religios, iar poporul face mărturisirea credinței gr.-catolice. Astfel ai noștri rămân, nu numai fără biserică ci și fără de școală, care încă a fost dată gr.-catolicilor!

Deputația însă, simțindu-și lipsa de temei legal neavând două terțialități din popor, și pentru a mai mână apă pe moara unirei, mai rămâne acolo și a doua zi, când, afirmativ, mai trec și alții la unire. Și cum nu, când toate autoritățile erau acolo, pe capul lor?! *Peste noapte*, adeca, se pogorîse duhul unirei cu ungerii — și nu Duhul lui Dzeu — peste alți 79 capi de familie. Trebuie doar să se *facă* ceva pentru cauza unirii, deoarece, pe cât știm, în 1834 la Galșa s'ar fi ținut întâia lucrare a deputației și trebuie să se facă o opinie publică, irelevant de felul mijloacelor, în favorul unației! Și tocmai de aceea, în ziua imediat următoare (9/21 april) comitatul se și grăbește — expedivi slujbași! — a țineă o ședință specială la comitat pentru confirmarea trecerilor dela Galșa, înștiințând despre aceasta și episcopia Aradului, ca un fel de terorizare: să rămână pe pace, să nu tulbure socotelile unioniste dela Galșa.

Dar lucrurile nu stăteau, în realitatea lor, așa cum le plănuseră domnii dela comitat. De aceea, acum intră în joc episcopia ortodoxă și bieții ortodocși dela Galșa, cari rămăneau despoiați de avutul lor investit în biserică și școala, ridicate de ei, pentruca mai apoi să trebuiască să meargă la biserică în comuna vecină Măsca. Dar ce le păsă domnilor dela comitat de argumentele și dovezile episcopiei ortodoxe și de năcazul și paguba credincioșilor ei?

Pe când decurgeau frământările pentru a salvă ortodoxia din Galșa, se ivesc și alte semne și preparative la fel ca la Galșa, — mai aproape în *Cherechiu*, nu departe de Galșa.

La 16 (28) april adeca, preotul Stan Teodor de acolo înștiința pe protopopul Galșei, că „toți oamenii vorbesc în sat, că se vor da la unație, căci spun unul cătră altul, că domnul Bogoș (Bohuș, dela Șiria) plânge acuma după iobagi (adeca: nu de mila lor, ci că va perde din câștigul brațelor lor), că *pișpecu* (episcopul Vulcan) acela are aceea *putere*, de *le lasă* (oamenilor) *pustele*, și nu vor face (decât) numai 12 zile de orbare. Inșă spun unul cătră altul și să înșală, că și *legea aceea-i mai bună* decât a noastră și că *aceea-i cea românească*, iară aceasta a noastră îi cea grecească și sârbească. Ieste aicea la noi un om, de știe ceti o țără, adecă: Lipovan Teodor, și acela îndeamnă mai tare, că ci spune *că-i tot o lege*... Preotul chiamă pe protopop să vină, spre a

lămuri poporul. Așadar se unelteă, la Cherechiu, pe temă agrară și cu motive naționaliste și ocărându-se biserica ortodoxă!

Protopopul a și mers la Cherechiu, dar n'a prea putut face ispravă, deoarece la 2 zile (18 aprile v.), parohul Todor îi scriă din nou, că nu-i bine'n sat. Protopopul raportează atunci Episcopului despre cazul dela Cherechiu și despre pretenziunile exagerate față de parohi, ale celor doi capelanî, și că, de-și a fost să-i împac, „au rămas oamenii și preoții împărăcheți și de va eși ceva cu unire aci, de care tare să face vorbă, pentru Milici va fi pricina“. Protopopul mai adaogă și cazul nou dela *Covăsint*. La Covăsint, zice, șpanul cămăresc (erarial) Kis Imre, ungur veritabil, încă îndemnă la unire, chiar în casa satului.

În aceeași zi (18 aprile) parohul Antonie Dan din Boroșineu raportă Consistorului din Arad despre preoții din satele *Cermeiu* și *Șumusteș*, că nu-s credincioși bisericii sale. El însuși să fi aflat cu siguritate despre corespondența lor, că-s gata să treacă la unire. Lucrul acesta, dânsul îl atribue „*popilor din Oradea-mare*“, cari, prin sate *umblau*, ajungând până la *Șilindia* și *Iarcoș*.

În aceleași părți din spre Șumusteș și Cermeiu, se ivesc nemulțumiri fătise și porniri prielnice unirii, în *Zărând*. Aici, poporul e îndemnat să treacă la unire. În 21 mai se și scriu 340 suflete, afirmativ din pricina slăbiciunilor și învățătorilor (Papjaink és Tánitóink gyengesége végett, zice scrisoarea ungurească, — destinată lui Vulcan). — Se mai invocă un motiv: înflorirea credinței (a közönséges Hitnek virágzó ágát akarván érni). Indicația preotului Dan dela Ineu despre preoții „misionari“ dela Oradea eră, deci, destul de preciză, întrucât drumul acelora, luat peste Cermeiu spre Galșa, duceă prin imediata apropiere a Zărândului.

Tot astfel se verifică și indicația aceluiași preot, că agenții dela Oradea ar fi ajuns până la Șilindia și Iarcoș, unde se puteă ajunge din aceeași direcție numai *peste Târnova* și Cheriu.

La *Târnova* erau deja pregătite lucrurile în așa fel, că la 15/27 april se putu înfățișă acolo „deputația“ și tot astfel, în aceeași zi, și la *Cheriu*. După acelaș procedeu ca la Galșa se urmează cu trecerea acestor două sate și la luarea bisericilor și a celorlalte averi ortodoxe. În Târnova mai rămân două familii ortodoxe: alui Suba On, cu 6, și nobilului Grada Arsenie, cu 5 membri de familie, — iar în Cheriu rămâne ortodox numai învățătorul Șiriant Gheorghe. Preoții, însă, trecuseră.

Protopopul Chirilovici, care și el eșise cu „deputația“ la Târnova și Cheriu și anume cu trei zile mai nainte de ea, a aflat atunci, că poporul din Târnova d'aceea s'a dat la unație, ca „să se sloboadă de *greotățile domnești* și să li-se deie *pământurile napoi*, care domnia de mult dela ei le-au luat“. Înaintea deputației însă, spune protopopul, de acestea nu a fost

vorba. La Cheriu oamenii, stând înaintea bisericii, au întreat: ce ușureală vor avea pentru unire? Dar nu li-s'a dat nici un răspuns. Și totuși, oamenii s'au dat legați.

Protopopul mai știe și despre aceea, că la agenții unației s'au înfățișat, tot atunci, și alți locuitori de prin alte sate — „am văzut eu cu ochii“ zice dânsul, — din: Dud, Drauț, Taut, Șilindia, Cavana. Și la toți le-au dat canonicii acestia, înaintea tisturilor de varmeghe (oficialilor județeni), scrisori să scrie (pe) oameni notarășii după sate. „Și așa, precum preoții aceștia uniți, cari au fost la Târnova (aceiași Dobra și Erdélyi), așa și domnii de varmeghe sfătuiesc oamenii la unire. Solgăbirăul Deseő, nu-i dăstul că au tulburat toată podgoria, ci venind și la Târnova, până ce aci deputația au lucrat, el s'au dus la Cheriu, de au sfătuit oamenii și preoții la unire. De aci s'au dus la Șilindia și, pre cum singur mi-au spus, până la Șebiş să duce pentru alta treabă, cu adevărat pentru treaba aceasta să duce, că și canonicii acestia tot după el să duc...“ Chirilovici mai adaogă: de va veni după Paști și ep. Vulcan, pă cum spun canonicii acestia, atunci îi (e) prăpădită toată dieceza“, exclamă protopopul.

Primind raportul protopopului, episcopul grăbește să facă arătare (29 apr.) mitropolitului dela Carloveț.

Cum se vede, lucrurile nu se desvoltau spornic în favorul unirii. Până la acest timp, d'abia trecuseră la unație: Gașsa, Giulita (pe Murăș, despre care vom vorbi în curând), Târnova și Cheriul. Trebuiau deci sporite mijloacele, de intimidare și de seducțiune în aceeași vreme, la adresa bieților noștri credincioși puși în fața „deputațiilor“ din străini, trimise pe capul lor. Mai eră trebuință, alături de fraudă și silnicie, încă și de un alt mijloc de captație: de venirea episcopului Vulcan în județul Aradului, spre a face „vizitație canonică“. Să viziteze cele patru sate câștigate acum și parohia gr.-cat. din Arad numai? Căci numai în acele comune avea credincioși până la 8 mai 1834, când îl vedem ajuns deja la Gașsa! Nu, — căci Vulcan voiă ceva mai mult: prin prezența sa ca episcop să impresioneze poporul ortodox din eparhia ortodoxă, vacantă a cum al cincilea an; să înlesnească astfel opera de convertire.

Între asemenea împrejurări, Vulcan episcopul și administrația politică aranjază marea sărbare de triumf dela Gașsa, la 8 mai st. n. (în Joia după Paștile ortodoxe), când azistă la predarea festivă a bisericii ortodoxe în mâna uniților săi, cu asistența unui mare număr de oficiali ai comitatului și într'un chip de tot ostentativ. Dela Gașsa pleacă apoi (17 mai n.) episcopul Vulcan prin județ,³⁾ să cucerească mai departe. Dânsul umblă și prin comune ortodoxe. Umblările sale erau împreunate cu alaiu, întovărășit fiind nu

³⁾ Lakatos O.: Arad. tört. II. 59, — și: Márki S.: Arad. tört. II. 740.

numai de clericii săi, ci și de organele administrative, și de călăreții („persecutorii“ — poliția) comitatului. Diregătorii administrativi îl sfătuiă să cerceteze și comune ortodoxe, în nădejdea că vor trece la unație. Dar nu reușă totdeauna să captiveze. Așa de pildă a pățit-o la Comlăuș. Notarul Ioan Schauer de acolo îndemnase pe preoți să treacă la unire, și când ei nu l-au ascultat, au fost tratați de notar cu epitete desonorante (câne, purcariu, om de nimic). Notarul dăduse ordin ca, din prilejul trecerii lui Vulcan pe acolo, să fie întimpinat cu trasul clopotelor bisericii noastre, și să-l primească bine pe Vlădica unit. Poporul însă nu l-a luat în seamă și nu s'a lăsat convertit; iar episcopul, văzând ce a pățit, s'a pronunțat, că n'ar fi venit acolo, dacă nu l-ar fi îndemnat și nu i-ar fi dat nădejdi solgăbirăul Kornély⁴⁾ dela Gașsa, care eră gr.-catolic și făcea însuși, parte din „deputațiile“ județene trimise pe capul bieților noștri ortodocși.

În vremea acestor colindări ale lui Vulcan prin județul Aradului, deputația nu mai lucră, în intervalul dela trecerea Târnovei și Cheriului (27 apr. n.) și până la 19 mai, când ea continuă a avea rezultat, colo departe pe Valea-Deznei. Aci, însă, vom continua a vorbi numai despre acțiunea unionistă din regiunea Gașsa—Târnova.

În regiunea aceasta, cade în mregile „deputației“ mai întâi Bocsigul, la 23 mai n., apoi în ziua următoare Gurba și Cherelušul. Bocsigul și Cherelušul⁵⁾ trec cu toții la unație: din Bocsig 147 case, din Chereluš 255 case, din Gurba 173 case, mai rămânând în aceasta comună — după actele întocmite de deputație — trei case: alui Chira Toader, cel tânăr și cel bătrân, și Danilean Ilie, cu 16 suflete ortodoxe.

Ziua următoare (25 mai n.), deputația trece să isprăvească, în aceeași una zi singură, cu unirea Revetșului, Roșiei și a Selăgenilor din ținutul Șebişului, pentruca pe 27 mai s'ajungă să isprăvească acelaș lucru în comunele Felminiș și Cristaminiș din ținutul Târnovei. În amândouă satele acestea, întreg poporul a trecut la unație, în Cristaminiș 79 case, în Felminiș 104 case. Și acum urmă la rând, tot în partea de sus a acelei regiuni, să fie cucerită Mocrea iar mai jos de Gașsa, eră Șiria.

În Mocrea, lucrurile deputației au mers neted, trecând tot poporul la unație: 112 case.

În Șiria însă deputația a dat de mari greotăți. La prima sa încercare (26 mai v. — 8 iunie n.) dintre cele vr'o 788 case, se prezintă d'abia din 299 case spre a se declară. Dintre cei sosiți în fața deputației se declară pentru unație 205, iar pentru rămânere în legea lor 94 case, — un rezultat de care se sfiă deputația, după izbânzile de până aci. Poporul, cum se

⁴⁾ Protoc. Ședințelor consistoriale (Arad) 1834, concluz nr. 111.

⁵⁾ Aici încă eră un mare domeniu, al contelui Sigrar Marșan, între comunele: Gurba, Chereluš, Șepreuš și Sinteia (Dr. Gaal Jenő: Arad közigazdasági leirása, pag. 126). În Șepreuš se use la 1825 o tulburare unionistă; Sinteia s'a unit, mai târziu.

vede, făcând rezistență pasivă în acest orașel cu vechi tradiții de ortodoxie. Deputația o spune, că preotul ortodox și fiul său (nu îi spune numele) se amestecaseră în popor și tulburau socotelile domnilor, până ce n'au fost alungați la casele lor din partea solgăbirăului Kornély, membru și el în deputație. Deputația însă se sinamăgea cu aceea, că poporul lipsia de acasă fiindcă în aceeași zi era târg de țară la Radna. De aceea deputația fixează un nou termen de întrunire (3/15 iunie) pentru a continua nereușita vânătoare de suflete.

La noua întrunire a deputației — când lipseau iarăși din sânul ei reprezentanții oficiali ai bisericii ortodoxe, cum lipsiseră ei și până aci, la toate prilejurile de acest fel⁶⁾ — poporul din Șiria și-a ieșit din răbdare. Președintele deputației, care era viceșpanul, nici nu ajunge să-și termine cuvântarea, prin care căută să lămurească poporul asupra scopului lucrărilor de îndeplinit, până ce vr'o 30 de inși — mare îndrăzneală pe atunci! — se năpustesc asupra celor ce voiau unația, strigându-le: nu ne trebuie unație! Admonițiile autorităților prezente n'au ajutat nimic; președintele deputației n'a mai ajuns la cuvânt. Cei ce au mai insistat pentru unație, au fost ghionțiți și bătuti formal, până n'a intervenit membrul în deputație și solgăbirău Kornély și alții, împrăștiind gloata. Sgomotul însă nu a putut fi suprimat nici după intervenirea pandurilor județului. Nu a impresionat de fel nici domnul de pământ prin prezența sa, și astfel deputația și-a în cheiat dosarul, făcând raport la comitat și cerând măsuri de acolo. Pășirea aceasta a bravilor șirieni buni ortodocși a impresionat deputația și pe înșiși reprezentanții episcopului dela Oradea, deoarece în 1834 nu aflăm să se mai fi făcut alte încercări ale deputației județene; cel puțin în acel an nu mai trece nici un sat la unație, după cele petrecute la Șiria în luna iunie.

(Va urma)

⁶⁾ Numai la începutul lucrărilor deputației (în Galșa, Cheriu și Târnova) se vede să fi fost de față protopopul Chirilovici; în celelalte cazuri de mai apoi însă — nu, de fel; dar canonicul Dobra și parohul Erdéyi erau în tot locul, alături de deputația comitatului.

Să evanghelizăm poporul.

„Înainteze cultura intelectuală ori cât desvoalte-se științele tot mai în largime și adâncime și lumineze-se spiritul omenesc ori cât de mult, peste înălțimea și cultura morală a creștinismului, cum scânteiază și strălucește în evanghelii, el nu va trece.

Goethe.

Incontestabil, că creștinismul a avut și are un rol efectiv în educația popoarelor. Tot ce e bun frumos și ideal isvorește din sublimatele precepte ale religiei creștine. Chiar și în înjgheburile naționale a diferitelor popoare a avut un rol precumpănitor. Să

luăm ca exemplu poporul românesc. Ar fi el astăzi aceea ce este dacă nu religia l'ar fi unit sufletește.

„*Evanghelia lui Hristos, credința noastră într'un singur Dumnezeu — a unit babilonicul amestec de limbi și de credințe, de tradiții și muravuri de păreri și de dorinți individuale, adunate din poliglota împărăție în Dacia victă.*” *) Ce am fi ajuns fără creștinism? Ne-am fi risipit ca pleava'n vânt și-am fi îngrășat trupurile altor popoare. Dar credința'n Dumnezeu profesată în bisericuțele de lemn unde să preamăria Dumnezeu prin glasul bătrânesc al modestilor preoți, ne-a mântuit. Preotul român „din cel sat de pe cea muchie de deal” cu palmile bătătorite de munca grea întru câștigarea pâinii de toate zilele a făcut mai mult de cât toți „epigonii și saltimbancii” zilelor noastre, căci a plămădit un popor și l'a făcut să străbată nevătămat prin vitregia timpurilor.

Și totuși mai sunt astăzi unii indolenți, cari vin și contestă rolul bisericii românești rol pe care l'a avut și l' va avea în viața poporului nostru. Toți „irozii” să girează astăzi de fericitori ai poporului, produc fel și fel de probleme, fel și fel de reforme, dar la reînvierea sufletească în sensul evangheliei lui Hristos nu să cugetă nimenea. Marele poet și filozof indian Rabindranath Tagore făcând în anii Trecuți o călătorie prin Europa, întreat fiind despre impresiile ce le-a avut, a zis că admiră mult cultura Europei bătrâne, dar mai mult admiră pe „Isus” profetul creștinilor, pe care Indieni nu l' au. Și marii reformatori de astăzi vreau să scotă din inimile popoarelor pe Acela, care și viața și-a dat-o pentru mântuirea lumii.

Dar nu! Biserica protestează! Biserica să pune pe lucru și dupăcum și până acum a fost stâlpul de foc, care a luminat puternic cu lumina evangheliei lui Hristos și a condus omenimea spre limanuri mai fericite și de astăzi înainte oțelită în luptele sale de veacuri va lucra cu puteri duple pentru a propovădui dragostea evanghelică.

Curentele distrugătoare din apus și răsărit, cari aici la noi în țară să bat în capete fără îndoială că au o înrăurire și asupra mentalității poporului nostru Retorii, cari mai vârtos pe timpul luptelor electorale conturbă liniștea satelor noastre promițând: „raiul” „ghete în loc de opinci” ba până și „chifle” au compromis „cuvântul”. Preoții, cari s'au amestecat și ei în politica mincinoasă, au contribuit la o oarecare răceala și față de tagma preotească. Toate acestea sunt împrejurări, cari îl fac pe poporul nostru blând de altfel să nu mai creadă „nădragarilor”, cari l-au mințit.

În biserica noastră să predică astăzi mai mult ca ori când. Fiecare preot după modestele sale puteri își îndeplinește această misiune, dar dureros nu prea prinde. Și nu prinde pentru că poporul are deja alta mentalitate, a fost înșelat în așteptările sale de vorbăria goală. Ascultă, îi chiar place să audă pre-

*) Aurel C. Popoviciu, Naționalism sau Demo crație.

dica dar totuși oarecumva să uită cu oarecare antipatie la preot, care totuși e un „nădrăgar“. Credinciosul nostru astăzi călătorește mult și cu treabă și fără treabă, cu toată scumpetea, trenurile sunt îmbăc-site, să întâlnește cu badea Ion cu badea Petru din celălalt colț de țară, își spun păsurile, să plâng își exprimă nemulțumirea. Totuși mângăerea o caută la Cel ce s'a jertfit pe cruce, despre care sunt convinși că n'a minșit niciodată. Am spus „cuvântul“ e compromis. Poporul în urma vorbăriei goale ce să face afară de biserică numai crede nimănuia. În anul 1920 înjghebasem cu începuturi modeste o casă culturală și ar dăinui și astăzi dacă ar fi local. Abonam mai multe ziare — erau mai ieftine ca astăzi — ba veneau și neabonate nu știu de unde păcatele mele să înformaseră, destul că oamenii să interesau și ceteau. Iată sosesc alegerile pentru corpurile legiuitoare. Să începe maica mea Doamne în ziaristică o luptă îndărjită, vine la mine un fervent cercetător al casei culturale și-mi zice: „Părinte ne zăbunim de cap, să sfădesc domni prin gazete mă tem să nu ne dăm și noi în cap când mergem spre casă, mai bine zdă-ne niște cărți sfinte că acelea-s de noi“.

La Crăciunul trecut Librăria Diecezană mi-a trimis niște cărți să le răspândesc în popor, între ele au fost și câteva cărți de rugăciuni, cărțile de rugăciuni și colindele au trecut momentan, celelalte de conținut profan mi-au rămas în cărcă. Văzând setea credincioșilor după cărți sfinte, am făcut o probă, le-am vorbit despre sfânta scriptură și le-am zis că nu trebuie să lipsească din casa niciunuia. Deja în ziua aceea au venit la mine o mulțime de credincioși și m'au rugat să le aduc sfânta scriptură căci ei însetează după învățătura mântuitoare.

Poporul nostru astăzi deja cetește, cumpără dela oraș gazete, mai câte o carte, prin sate mai vine din când în când — așa pe juriș — câte un agent de al sectarilor, care vinde pe un preț de nimica câte o carte de propagandă și omul o cumpără bucuros că vede scris pe copertă d. e., „Despre iad“ sau altceva, ba în felul acesta să răspândește și „Biblia“ în sute de exemplare. Noi să stăm cu mâinile în său să nu-i dăm în mână aceea de ce însătoșează sufletul lui? Să nu-i dăm cartea pe care Englezul și când doarme și-o pune la cap? Ne temem că va rătăci? Vă rătăci atunci când i-o dă sectarul, căci desgropând din ea comori sufletești neprețuite va crede că sectarul i-a voit binele nu preotul. Deschide-i cartea la epistola generală a lui Iacob unde zice: „*de este cineva bolnav dintre voi să chieame preoții bisericii să se roage pentru el*“ și numai cu acest singur text i-ai argumentat adevăritatea bisericii și a organizației ei.

Dacă nu-i dăm noi în mână aceasta sfântă carte, acum ori mai târziu i-o vor da-o alții stărini de biserică noastră și atunci tare mă tem că „*rătăcirea de mai târziu va fi mai mare ca cea dintâi*“

Ce înfățișare pitorească va avea credinciosul nostru dela sate în haina lui cea albă curată cu cartea de rugăciuni sau cu sfânta scriptură în mână ducându-se la biserică! Ce ușurință va avea preotul în propovăduirea adevărilor mântuitoare, când credinciosul în liniștea familiară în după amezile Duminecelor ori sărbătorilor va deschide sfânta carte la textul evangheliei cetite în biserică, și în cercul lui restrâns va fi și el un apostol al cuvântului divin.

Să desgropăm și viețile sfinților părinți bisericești ca tot atâtea pilde de advărat creștinism grăitoare, să le scoatem din sinaxarele cășilor bisericești să le recdităm așa cum sunt minunat descrise în dulcele grai bătrânesc, și le dăm în mâna bisericii ascultătoare, că lucru plăcut lui Dumnezeu va fi.

Dacă „saltimbancii și irozii“ orașelor stricate numai cred în nimica să le dăm pace să-i lăsăm în ale lor păcate, dar să exploatăm sentimentele frumoase ale poporului nostru, să-i desvoltăm sufletul, să-i dăm nutremântul necesar, care este în sublimele avanghelii ale lui Hristos.

Vârșandul vechiu, la 27 II 1924.

Ioan Gh. Petrișor, paroh ort. rom.

Răspuns la cartea lui P. B. Bratu „Hristos și morale Vs. Comedii din Altare“ de IGNATIE DIHOR preot, ort. rom. Zăbaț.

(Urmare.)

A afirma mai departe că predica de pe munte ar fi deajuns pentru mântuirea ori cărei ființe umane. Dar la aceasta ce voi zice? Dacă ar fi zis Hristos asemenea și eu ași fi de acord; dar Hristos zice în alt loc nu când predică pe munte: „De nu se va naște cineva din apă și din duh nu va intra în împărăția cerurilor (Ioan 3, 5—6.), adevărat de nu se va boteza. Faptul acesta și multe altele nu se cuprind în predica de pe munte. Dar cum poate fi mântuit un iudeu ori turc dacă nu se botează? Cu condiția că ține celea predicate pe munte de Hristos este o absurditate.

Incât despre celea scrise în capitolul doi, unde voiești să combați preoția zicând că Hristos a desființat ori ce soi de preoție. Apoi îți răspund. A desființa ceea ce Dumnezeu Tatăl a înființat în Vechiul Testament să poate, atunci când Hristos zice, că nu am venit să stric legea ci ca să-o desăvârșesc? Astfel nici preoția jidovească nu este desființată ci desăvârșită, perfecționată, ridicată la valoarea de adevărată preoție al Noului Testament. Apoi de unde ar fi și aceasta, că Hristos o desființează?

Biblia din contră întărește necesitatea preotiei, când zice: „Poporul fără conducere cade“. (Pilde 11, 14.)

Sf. Scriptură începând cu nașterea lui Hristos, arată destul de lămurit că Hristos a fost întemeetoriul văzut și capul nevăzut, care guvernă lățește, apără conduce și învață biserica sa prin Apostoli, cari au primit puterea sacramentală dela Hristos, aceștia ca oameni muritori au dat mai departe ceea ce au primit altor persoane și le-au investit cu putere pastorală, învățătoarească și preoțească. Deci ierarhia bisericească își are origina în Hristos și este un așezământ curat Dumnezeesc, ceea ce vom vedea mai târziu mai clar; în opunere cu ideile D-tale, unde mai zici, că biserica Apostolică în veacul al doilea s'ar fi transformat în biserică sacerdotală sau păgână, dogmatică și speculativă, din care cauză s'au produs dispute apoi secte.

Dispute și secte sau produs chiar pe timpul Apostolilor, nu numai în veacul al doilea așa vedem pe Simon Magul, învățăceii lui Ioan botezătorul, creștinii păgâni și cei iudei. Toți aceștia au fost combătuți și nimiciti de Apostoli și urmașilor. Biserica creștină a fost, este și va fi tot aceea ce a fost pe timpul Apostolilor. Preotul creștin poartă și azi numele, care îl aflăm în Sf. Scriptură, numele de sacerdot preotul ortodox nu îl cunoaște. Nici amintire nu să află în istoria sfântă despre un astfel de nume.

Incât despre celea zise în cap. 3-lea, unde zici că în veacul al patrulea sau introdus trepte ierarhice de așezare bisericească, deși în biserica primitivă nu există o astfel de ierarhie aleasă și în nenumărate locuri numești preoția ortodoxă o ceată, care vânează onoruri și titluri, îți răspund: Lățindu-se biserica ortodoxă s'a ivit necesitatea ca să se introducă și funcționarii atât clerici cât și laici pentru a conduce afacerile economice, disciplinare etc ale bisericei. Acestea nu sunt trepte ierarhice, ci numai titluri și prerogative pe cari le primesc, Episcopii, Presbiterii și Diaconii întră semenii lor având sarcini mai mari. Episcopul poate fi numit „Mitropolit, Erarh (sau Primat) și Patriarh“, după cum conduce afacerile economice, disciplinare și spirituale ale mai multor episcopate. Apoi „Autocefal“, care conduce afacerile bisericei ortodoxe în vre-o țară străină, unde dominează confesiune străină, având sarcina de a-și apăra interesele bisericei și a-i susține autonomia față de cei ce volesc, ca să-o distrugă. Din alte puncte de vedere Patriarhul este același Episcop ca și semenii lui. Titlurile și prerogativele ce le-au primit, apoi acestea nu sunt titluri ci mai mult sarcini. Deci dacă zici că preotul ortodox vânează după titluri, apoi cu aceasta nu vatămi, ci din contră înalți această însușire nobilă a lui, care numai atunci să află mângăiat, dacă are cât de multe sarcini pentru biserică sa, ca astfel să poată zice la finea vieții sale împreună cu Apostolul „Luptă bună am luptat“ (II Tim. 4, 7). Sf. Scriptură încă aprobă acel zel al preotului, când zice: „Dacă voiește cineva episcopie bun lucru poștește“ (I Tim. 3, 1).

Dacă vânează preotul ortodox după titluri politice, aceasta a face el, ca astfel să poată câștiga drepturi pentru biserica sa și să-i asigure viitorul și să-o ușureze de sarcini.

A ataca preoția pe baza ziselor Decanului Augusta Sabatier din Paris, care zice întră altele: „nîmic n'a fost mai străin dela mintea lui Isus decât constituirea unei caste sacerdotale“, nu trag la îndoială. O castă care poartă un astfel de nume păgân nu a constituit Isus nici nu a avut de gând; vedem însă, că dintră învățăceii Săi, alege 12 persoane, cărorora le dă un nume deosebit, ca celora-lalți, numele de Apostoli (Luca 6, 13). Pe aceștia îi trimite în lume (Ioan 15, 16; 17, 17—18; 20, 21—23.) și le dă o putere deosebită, ca celora-lalți învățăceii. Așa a deslega păcatele (Matei 18, 18) A predica cuvântul lui Dzeu. (Marcu 16, 15.) A administra Sf. Taine. (Matei 28, 19). a vindeca boale (Matei 10, 1). Aici vedem, că Isus a împărțit învățăceii Săi, — cari formau prima comunitate creștină, — în două părți, adică ierarhie și turmă. O parte înzestrată cu putere spirituală specială și alta fără de această putere, însă nu i-a eschis nici pe celalalți, dela unele din acestea puteri, după cum vedem din cuvintele lui Isus la Marcu 9, 38; pentru, că sunt deosebite daruri (I Cor. 12, 4), „Toate acestea le lucrează unul și acelaș Duh Sfânt împărțind fiecăruia în parte după cum hotărește“. Deci condițiunea de a săvârși această putere depinde dela Duhul Sf. care le împărțesește fiecăruia după măsura credinței.

Apostolii au primit prin pogorârea Duhului Sfânt asupra lor, la promisiunea lui Isus suprema putere duhovnicească în se concentrează toate ramurile de puteri. Din practica Apostolilor vedem că Ei aveau puterea de a împărții deosebite daruri ale Duhului Sfânt (Fapt. 8 14—17.) așa împărțesc întră altele lui Paul și Varnava darul preoției, (Faptele 13, 2—3.) adică darul de a predica cuvântul lui Dzeu, a conduce pe credincioși și a împărții Sf. Taine. Din faptele Apostolilor vedem, că această putere este rezervată exclusiv Apostolilor, cari apoi o dau mai departe altora pe cari îi vede, că sunt vrednici de acest dar, cei nevrednici sunt respinși (Faptele 8, 14—22).

Deci toți pot fi preoți; nu mai suntem legați de ramurile lui Aron și levi, însă numai cu condiția că această putere o primesc din mâinile Apostolilor sau a urmașilor acestora, în cari se concentrează puterea dată de Duhul Sfânt. De altcum este lucru natural că nu ori ce nechemăți poate administra sfintele taine, să cere ca persoana respectivă să fie supravegheată și examinată fizicește, moralicește de corespunde acestei chemări înalte. (Tim. 3, 2). Apostolul chiar poruncește lui Timotei, ca să nu hirotonească pe nimeni de preot până nu-l va, cunoaște (Tim. 8, 22). Deci vedem că Isus este întemeetoriul acestor două părți ale bisericei creștine, dealtcum împărțirea bisericei

în ierarhie și turmă să vede din cuvintele dela Faptele 20, 28; și dacă Deaconul dela Paris nu admite o ierarhie, apoi o admite Hristos și Apostolii. Apostolul Paul chiar obligă prin poruncă pe episcopi ca să se îngrijească de a așeza preoți în orașe (Tit. 1, 5). Prin așezarea sau hirotonirea aceasta păstorii bisericești primesc un dar special. Existența acestui dar o dovedesc cuvintele Apostolului, care zice: „Predicatorii cum să predice dacă dacă nu vor fi trimiși”? (Rom. 10, 15). Pe Hristos l-a trimis Dumnezeu Tatăl (Ioan 3, 17). Hristos a trimis pe Apostoli (Matei 28, 19). Aceștia așează iarăș alți păstori (Tit. 1, 5).

Apoi aceasta o fac Ei la porunca Duhului Sfânt (Fapt. 13, 2—4). Tuturor le atrage atențiunea la în-sămnatatea dorului care este întrânșii fiind Ei așezați de Duhul Sfânt prin mijlocirea Apostolilor. (Fapt. 20, 28). Necesitatea unei ierarhii o simțesc și sectele reformate, pentru aceia și dâșii își aleg în fruntea comunității lor conducători, cari pretind dela poporul încredințat lor aceiaș cinste și onoare pe care dealtcum li-se dă preoților așezați de Duhul Sfânt. Dealtcum și D-Ta D-le Bratu recunoști amăsurat cuvintelor lui Isus dela Ioan 13—17; ca următorii învățătorilor lui Hristos sunt într'o relațiune dublă adecă „Turmă și Păstor”, însă nu admiți în rătăcirea D-Tale preoția în înțelesul adevărat al cuvântului pentru, că după părerea D-Tale, în virtutea botezului toți sunt preoți.

Așa dar D-le Bratu copilul de 15 ani pe care îl botezi D-Ta și care încă nu este nici capul unei familii este preot Oare întrupatul ideal, Hristos ar putea roști așa o învățătură zăpăcită? Dar ce înțeles ar avea cuvintele dela Tim. 3, 5. Dar fără ca să ne provocăm la rațiunea sănătoasă părerea aceasta rătăcită stă în nemijlocită contrazicere cu Sf. Scriptură. Așa vedem la Faptele 8, 14—17; că Petru și Ioan cari erau botezați în numele lui Isus, înainte de a merge la Samaria pentru ca să plinească celea preoțești vin la Apostoli de cer darul Duhului Sfânt dela Dâșii, — adecă preoția. Pentru ce nu fac cum zici D-Ta D-le Bratu, ca în virtutea botezului să meargă simplaminte la Samaria să plinească celea preoțești. Să vede că nu a avut idei de a reforma învățăturile lui Isus. — Da. E drept, ori și cine poate fi preot; nime nu poate fi eschis dela această sfântă chemare; nu mai suvtem legați de celea două familii ale poporului Iudeu, însă cum am scris mai înainte trebuie să fie vrednic de această chemare.

Tot în scopul acesta D-le Bratu crezi că vei da bisericei ortodoxe ultima lovitură, când zici că creștinismul s'a lătit și prin mijloirea laicilor nu numai a Apostolilor (Faptele 11, 22.)?

Grij în cine ai dat? Ai dat în baltă care iar pe D-Ta te-a murdărit.

(Va urmă.)

INFORMAȚIUNI.

Un dar frumos la Izvin. Credincioșii noștri din Izvin dau frumoase semne de alipire și de jertfă pentru biserica noastră strămoșască. Astfel credinciosul *Gheorghe Cinca* și văd. *Elena Pistrit* au dăruit sfintei biserici un prapore, din lână, în preț de 5000 Lei. Văd. *Mitru Chelîa* de asemenea a făcut rost de un prapore în preț de 500 Lei. Acum chiar e vorba de restaurarea sfintei biserici deacolo, pe socoteala ei și a credincioșilor, iar darurile cele aratarăm vin pe de asupra oricărui obligament material: ele pornesc din inima bună a credincioșilor noștri, cari și jertfesc pentru biserica lor. Darurile aceste ne înveselesc cu atât mai mult, cu cât știrea lor ne vine dela Izvin, unde o alta ceată de Români, cari își zic „uniți”, așteaptă toate să le vină de-a gata, dela alții. Credincioșii noștri, ortodoxi, așa se vede, nu se lasă influințați de pilda rea a fraților lor.

Promovare. A fost promovat Dr. în medicina la universitatea din Cluj, tinărul Iosif Todan, fiul părintelui Todan din Checea română. A prestat examenul cu succes eminent.

Cei mulți să-l urmeze.

Poșta redacției. Părintelui I. I. Articolul sf. Tale nu-l publicăm, nici cu plată nici gratis. Un preot nu-i permis să scrie în felul acesta.

B. Redactorul nostru nu cunoaște pe inv. Cociu, nici familia lui. Să-i fie de bine.

Nr. 554/1923.

Publicație.

În baza incuviințării v. Consistor diec. din Arad Nr. 2719/1923 și aplacidarea Ocolului silvic din Șebiș, se vor vinde pe calea licitației publice 74 (șaptezeci și patru) fire de stejar (goron) în grosime dela 30—70 cm. mare parte lemne de construcție, din pădurea bisericeii din *Cristești* pprezbiteratul Hălmagiului.

Licitația se va ținea în ziua de *Joi 4/17 Aprile 1924. orele 2¹/₂ dm. în școala de stat deacolo.*

Prețul strigării face Lei 22,000. Amatori nainte de începerea licitației vor depune cauție de 10% din prețul desus; după terminarea licitației îndată se va incheia contract cu cumpărătorul, care a oferit mai mare preț, care contract pentru dânsul e valabil imediat după subscriere, iar pentru comuna bisericească după aprobarea lui prin Consistorul diecezan din Arad.

Se obsearvă, că pădurea e aproape de Hălmagiu și în comuna Cristești, fiind tren industrial, lemnele se pot transporta la gară Hălmagiu, eventual cu acel tren.

Informațiuni detaliate se pot prim la oficiul pprezb. în Hălmagiu.

Comitetul parohial ort. rom. din Cristești.

În conțelegere cu: *Cornel Lazăr*, s. s. pprezbiterul Hălmagiului.

Redactor responsabil: **SIMIION STANA** asesor consistorial
Censurat: **Prefectura Județului.**